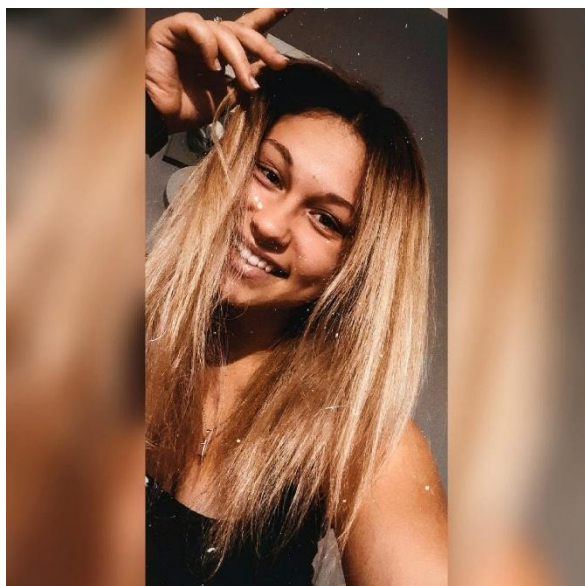

Autori

Dzimtbūšanas laiks

Maigi uzpurēdamās, mātes dalās pasniegtajā degvīna glāzē ar saviem zīdāmajiem bērniem. Četrpadsmit gadu veci zēni un meitenes dzer degvīnu, nesaviebjot seju.

1794. gadā noslīka kāds latvietis. Tā kā ārsta tuvumā nebija vietējie pūlējās nelaimīgo atdzīvināt, visa ģimene ap cietušo nolikās gulēt. Pēc stundas pamodās viņa brālis. Tas apvaicājās, vai pūlēm esot panākumi, un, kad dzirdēja "nē", paņēma noslīkušā kažoku,

Mūsdienas

26.augusta pēcpusdienā pie Rīgas pašvaldības policistiem Maskavas ielā vērsās kāda garāmgājēja, kura norādīja uz blakus esošo daudzdzīvokļu namu. Ziņotāja paskaidroja, ka vienā no dzīvokļiem dzīvojot ģimene ar diviem bērniem. Pēdējās dienās tur uzturoties vairāki iereibuši cilvēki un, iespējams, par bērniem neviens nerūpējas.

Mūsdienas

Skaudība - Tāds, kas izjūt nepatiku par citu cilvēku panākumiem, veiksmi, labumu. Skaudīgs cilvēks.

Vaimanāšana - Skaļi, pārmērīgi žēloties, gausties, piem. (paužot bēdas, sāpes).

Pacietīgs -

1. Tāds, kas ir spējīgs, parasti samērā ilgi, paciest (ko nevēlamu). Iecietīgs, savaldīgs.
2. Tāds, kas ir spējīgs ilgi, neatlaidīgi, negurstoši, bez apnikuma darīt ko. Tāds, kura paveikšanai nepieciešama ilgstoša neatlaidība, izturība (piemēram, par darbu).

Strādīgs - Tāds, kas daudz strādā; tāds, kuram patīk strādāt; arī darbīgs, čakls.

Kašķīgs - Ķildīgs, strīdīgs; arī nesaticīgs.

Lepns - Tāds, kura izturēšanās, rīcība, runa ir pašapzinīga, tāds, kuram ir dziļas pašcieņas jūtas; tāds, kurš ir pārāks par citiem. Iedomīgs, augstprātīgs;

Slinks - Tāds, kam ir raksturīga tieksme vadīt laiku bezdarbībā; tāds, kam ir raksturīga nevēlēšanās strādāt, darīt ko; tāds, kas lēni, negribīgi strādā, Lēns, gauss, arī maz intensīvs (piemēram, par darbību, norisi).

Naivs -

1. Cilvēks, kam trūkst dzīves pieredzes, cilvēks, kam ir vienkāršota, primitīva kādu parādību, apstākļu uztvere un izpratne; nemākslots, arī vientiesīgs, lētticīgs cilvēks.
2. Tāds, kura saturā izpaužas dzīves pieredzes trūkums, vienkāršota, primitīva kādu parādību, apstākļu uztvere un izpratne.

Nedrošs -

1. Tāds, kas izturas, rīkojas bīkli, kautrīgi, bez stingras, noteiktas pārliecības.
2. Tāds, kam raksturīgs noteiktības, pašpaļāvības, arī apņēmības trūkums.
3. Tāds, kam trūkst stingrības, noteiktības, arī tāds, kas ir nevienmērīgs, nestabils
4. Tāds (cilvēks), uz ko nevar paļauties, tāds, kam nevar uzticēties; šaubīgs.

Kautrīgs - Tāds, kas izjūt kautrību; arī bīkls. Tāds, kura saturs ir smalkjūtīgs, taktisks; tāds, kura izpausme ir apvaldīta, neuzbāzīga.

Pagātne

Verdzības bailes - čokurā saraujas, savtīga viltība, “skūpstā muižniekiem kājas”;

Nabags - uzskaita visas savas mantas;

Najds - aprunā vāciešus - savus muižniekus;

Alkoholisms - dzēra degvīnu kopā ar bērniem (no zīdaiņu vecuma), svētdienās pēc baznīcas, lai nopelnītu alkoholam vīri pārdeva labību, bet sievas savas drēbes;

Bez līdzjūtības - bez jūtām skatās kā savējie mirst, vai nogalina savējos;

Māņticība - piesauc dievu, nes mežam dāvanas, kā kāzu paražās;

Drūmi - ar nelaimīgām sejas izteiksmēm vīri dara savus darbus, smagi kalpojot muižniekiem;

Dziedoši - meitas apdziet krāsas, priekšmetus un cilvēkus;

Zemošanās – zemojas, lai iegūtu sev vēlamu.

Bads - jāubago maize no tiem, kurus viņi uztur. Lopi, kas aiz bada noliesējuši tāpat kā viņi paši, nedod tiem pienu un bieži ar savām miesām mēslo viņu laukus.

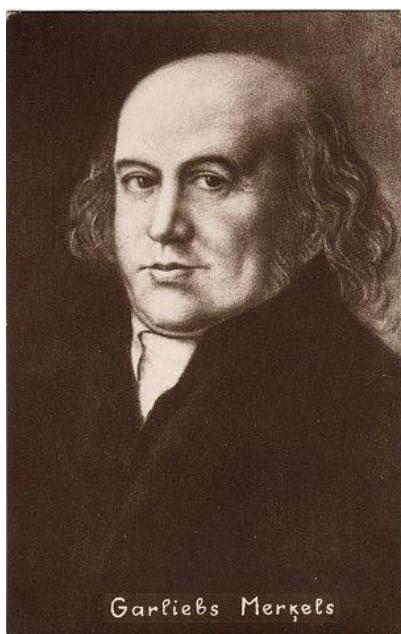
Izolētība - Zemnieku mitekļi Vidzemē ir izkaisīti, nereti pilnīgi izolēti biezos mežos. Parasti tās ir viņu rijas vai arī salmiem apjuntas būdas bez skursteņiem un logiem un ar tik zemām durvīm, ka tikai saliecoties var ieiet pa tām.

Padošanās - Viņu raksturs tika sakropļots, viņu gars samīts zemē, viņu zieds iznīcināts uz laiku laikiem. Viņi gan joprojām palika pati par sevi pastāvoša tauta, bet likumi, kas bijuši negrozāmi, tos iekaluši viszemākajā kārtā, un pa daudziem gadsimteņiem viņi ir soli pa solim nospiesti zemē līdz dzīvnieka stāvoklim.

Izšķērdība un stūrgalvība - Dažos apgabalos tīši atstāja novārtā vai izšķīda muižas izdalītās jaunās sēklas, citos nodedzināja jaunus dzīvokļus, kas bija tīrāki un ērtāki, un gandrīz visā Vidzemē zemnieki stūrgalvīgi pretojās, kad muižnieki par viņiem gribēja samaksāt galvasnaudu.

Tieksme uz amatniecību - Latvietis pats izgatavo visādus mājsaimniecības un zemkopības rīkus, izņemot dzelzs izstrādājumus, viņu vidū ir daudz visāda veida amatnieku, kas gandrīz visi bez apmācības kļuvuši par tādiem un ko bieži pamatoti vērtē augstāk par vāciešiem. Dažkārt viens un tas pats cilvēks prot pat vairākus amatus.

Analfabētisms - Lielākā daļa no viņiem neprot lasīt, un ļoti maz ir rakstītpratēji. Bērnu izglītošana atstāta nemācīto vecāku ziņā, un tā muļķība un māņticība nemazinoties pāriet no paaudzes uz paaudzi.

Garlībs Merķelis

(1769–1850)

Apgaismības laika domātājs, rakstnieks un publicists, rakstījis vāciski, bet ar darbiem „Latvieši, sevišķi Vidzemē filozofiskā gadsimta beigās” (1796), „Vidzemes senatne” (1798-1799) un „Vanems Imanta” (1802), ietekmējis Latvijas kultūras un sabiedrības dzīvi.

Garlībs Merķelis dzimis 1769. gada 1. novembrī kā sestais bērns Lēdurgas luterāņu draudzes mācītāja Daniēla Merķeļa ģimenē; ģimenes galva bija studējis ārzemēs un visu dzīves laiku bija aktīvs apgaismes ideju piekritējs.

Mācījies Rīgas Domskolā (1776-1782; 1785-1786), kuru gan nav pabeidzis, izglītojies pašmācības ceļā. G. Merķelis īsu laiku strādāja par rakstvedi, tad - par privātskolotāju, un kādu laiku darbojās arī statista lomās Rīgas Vācu teātrī.

Strādādams Rīgas apriņķa tiesā kā kancelejas darbinieks, Merķelis piekļuvai arhīvam ar lietām par muižnieku un dzimtcilvēku attiecībām. 1793.-1796. gadā G. Merķelis strādājis par mājskolotāju Nītaures Annas muižā pie apriņķa tiesneša A. fon Tranzē, kur vācu valodā sarakstījis grāmatu "Latvieši, sevišķi Vidzemē, filozofiskā gadsimta beigās". Grāmata latviski izdota 1905. gadā A. Būmaņa tulkojumā. Pirms tam izplatījās rokrakstā J. Pulāna tulkojumā. Darbs kļuva pazīstams ne tikai Vācijā, bet arī Francijā un Skandināvijas valstīs.

Kaut arī zināmas piesardzības dēļ "Latvieši" tika izdoti Vācijā (Leipcigā), tās parādīšanās izraisīja vācu muižnieku neapmierinātību. Neilgi pēc „Latviešu” iznākšanas Merķelis devās uz Veimāru, kur nodzīvoja līdz 1799. gadam. Šajā laikā tapa tādi darbi kā "Jūma un Ruso traktāti par pirmatnējo vienošanos", īsais romāns "Atgriešanās tēvzemē" un apjomīgais divsējumu darbs "Vidzemes senatne". Turpmākajos pāris gados Merķelis galvenokārt dzīvoja Berlīnē. Studējis medicīnu Vācijā (1796-1797). 1801. gadā universitātē Frankfurtē pie Oderas ieguva doktora grādu filozofijā un pievērsās literatūras kritikai un žurnālistikai. Merķelis kļuva par pazīstamu žurnālistu un kritiķi.

Vācijā viņš tikās ar daudziem literātiem, arī F. Šilleru, J. V. Gēti., viņa draugu vidū bija arī J. G. Herders, K. M. Vīlands u.c. vācu literāti. Kad Vācijā iebruka Napoleona karaspēks, Merķelis atgriezās Vidzemē (1806). G. Merķelis Eiropā jau bija tik pazīstams, ka muižniecība neuzdrošinājās ar viņu izrēķināties. 1807. gadā Merķelis apprecēja Doroteju Dorndorfu un nopirka Depkina muižiņu (1808).

1820. gadā Merķelis darbā "Brīvie latvieši un igauni", kas bija caram Aleksandram I veltīts sacerējums, Merķelis slavēja brīvvališanas reformu. Par šo, kā arī citiem zemnieku brīvvališanai veltītiem darbiem monarhs piešķīra autoram 300 sudraba rubļu lielu mūža pensiju.

Dzīves nogali Merķelis pavadīja savā nelielajā Depkina muižiņā Katlakalnā pie Rīgas; Merķelis nomira 1850. gada 9. maijā, apglabāts Katlakalna kapsētā.

LA TVIE

